

Η ΠΡΩΤΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟΥ ΚΑΦΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑΙ*

Ο Ίσλαμισμός είναι θρησκεία περιλαμβάνουσα τὰ πάντα καὶ θεολογίαν καὶ νομοθεσίαν ἀλλὰ καὶ τὸν διακανονισμόν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τοῦ τρόπου τῆς διαίτης καὶ συμπεριφορᾶς μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, ἐντεῦθεν δὲ καὶ πᾶσα νέα ἀνακάλυψις καὶ ἐφευρέσεις, ἵνα εἰσαχθῆ καὶ γείνη παραδεκτὴ παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις, δεῖον προηγουμένως νὰ ἐξετασθῆ καὶ ἐξελεγχθῆ κατὰ πόσον εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Ίσλαμισμοῦ καὶ ἐὰν ἐπομένως δύναται νὰ ἐπιτραπῆ ἢ ὄχι.

Ἡ τοιαύτη ἐξέτασις καὶ ἐξέλεγξις γίνεται παρὰ τῶν Οὐλεμὰ κατὰ ἰδιαιτέρους κανόνας, ὀριζομένους ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τοῦ Ίσλάμ (Σερηάτ), ἡ πρᾶξις δὲ τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως καὶ ἐξελέγξεως ὀνομάζεται Ἀραβιστί τεσρῆ, ἣτις σημαίνει προσαρμογὴν πρὸς τὸν Ἱερὸν Νόμον.

* * *

Ὁ Τούρκος ἱστορικός Ἀχμέτ ἐφέντη ἀποδίδει τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ καφέ εἰς τὸν Δερβίσην Σεῦχ Ὀμέρ, τοῦ Δερβιςικοῦ τάγματος

* ΣΗΜ.— Ὁ ἐν Σμύρῃ ἐγκριτος φίλος καὶ διακεκριμένος Ἀνατολιστὴς κ. Ν. Π. Ἐλευθεριάδης, ὃν οἱ ἀναγνώσται τοῦ «Ἡμερολογίου» ἐγνώρισαν ἤδη ἐκ τοῦ περυσينوῦ τόμου τοῦ 1911, εὐηρεστήθη νὰ τιμῆσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἔργον ἡμῶν διὰ τῆς πολυτίμου αὐτοῦ συνεργασίας. Ἐξεφράσαμεν πέρυσιν τὴν γνώμην ὅτι ὁ κ. Ἐλευθεριάδης εἶνε ὁ ἐνδεδειγμένος διὰ τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἔδραν τῶν Ἀνατολικῶν σπουδῶν, ὃς πέποτε ἤθελε ἰδρυθῆ τοιαύτη καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς ἐν Εὐρώπῃ. Χαίρομεν ὅτι ἡ πρόρρησις ἡμῶν ἐξεπληρώθη. Ὁ κ. Ἐλευθεριάδης ἐγένετο πρῶτος, ἐγκριθεὶς παμψηφεί, ὀφηγητὴς τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίῳ. Πόσον σπουδαιότητα ἔχει τὸ μάθημα τοῦτο διὰ τοὺς Ἕλληνας σπουδαστάς, λαμβανομένης ἐπ' ὅψιν τῆς κρισιμότητος τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων, εἶνε περιττὸν νὰ τονίσωμεν ἡμεῖς.

των Σαζιλῆ, ὅστις λόγῳ ἀπειθείας ἀποβλήθεις τοῦ τάγματος καὶ ἐξορισθεὶς (1258), κατέφυγεν εἰς τὰ περίξ τῆς Μόκκας ὄρεινά καὶ ἔρημα μέρη, ἐκεῖ δὲ παραπλανηθεὶς καὶ μὴ εὐρίσκων τροφήν, ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς κόκκους δενδρυλλίου, ἀφθονοῦντος εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, κατώρθωσε δὲ οὕτω νὰ ζήσῃ ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας μὲ μόνον τὸ ἀφέψημα τῶν κόκκων τούτων τοῦ καφφέ, τὸ ὅποτον εὐρίσκειν εὐῶδες καὶ θεραπεῖον τὴν πείναν του.

Ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Τεκκὲν (μονή), διηγήθη τὸ γεγονός εἰς τοὺς συντρόφους του, οἵτινες καὶ οὗτοι ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ δοκιμάσωσι. Τὸ τοιοῦτον διεδόθη, καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μόκκας, οἵτινες καὶ οὗτοι δοκιμάσαντες, εὗρον τὸν καφὲν ποτὸν εὐῶδες καὶ εὐάρεστον, ἐντὸς ἐλαχίστου δὲ χρονικοῦ διαστήματος ἢ χρήσις τοῦ καφφέ κατέστη γενικὴ καθ' ὅλην τὴν Ἰεμένην, μεταδοθεῖσα ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὴν ἐπίλοιπον Ἀραβίαν καὶ κατόπιν καὶ εἰς τὴν Περσίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν.

* *

Ἐν ἔτει 1555 ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάν Σουλεϊμάν δύο Σύροι, Χούκμ καὶ Σέμς, ὁ μὲν ἐκ Καλεπίου, ὁ δὲ ἐκ Δαμασκοῦ, μετέδωκαν τὴν χρῆσιν τοῦ καφφέ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀνοίξαντες τὰ δύο πρῶτα καφφενεῖα ἐν τῇ συνοικίᾳ Ταχτὰ Κουλέ. Εἰς τὰ καφφενεῖα ταῦτα ἤρχισε νὰ συχνάζῃ πολὺς κόσμος καὶ δὴ ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους στρατιωτικούς, μπέδες, ἀκόμη καὶ τοὺς Οὐλεμᾶ, οἵτινες διήρχοντο ὥρας ὀλοκλήρους, βροφῶντες τὸν καφφὲν καὶ συζητοῦντες περὶ τῶν νέων τῆς ἡμέρας.

Τὸ τοιοῦτον ἐσκανδάλιζε τὰ πλήθη, ἅτινα δὲν ἤξευρον πῶς νὰ χαρακτηρίσωσι κατὰ νόμον τὴν χρῆσιν τοῦ καφφέ ὡς θεμιτὴν δηλαδὴ ἢ ἀθέμιτον, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον μεγάλη μερὶς τῶν Οὐλεμᾶ ἔχει ἤδη κυρουχθῆ ἐναντίον τοῦ καφφέ, χαρακτηρίζουσα τὸ ποτὸν τοῦτο ὡς ἐντελῶς ἀθέμιτον καὶ ἀπηγορευμένον ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου.

Μὲ τὴν γνώμην ταύτην συνετάχθη καὶ ὁ τότε Μουφτῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐμποῦ Σουοῦδ Ἐφέντη, ὅστις ἐξέδωκε τὸν ἐξῆς φετβᾶν :

« Πᾶν τρώφισον, ὅπερ, ἵνα χρησιμοποιηθῆ (εἰς βρώσιν ἢ πόσιν), κατεστρέφεται προηγουμένως ὑπὸ τοῦ πυρός καὶ περιήρχετο εἰς κατάστασιν ἀπανθρακώσεως, καθίσταται ἀπηγορευμένον, ἐπομένως καὶ ἡ χρῆσις του ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰσλαμισμού ».

Ὁ φετβᾶς οὗτος ἐξέπληξε τοὺς Οὐλεμᾶ, τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τοῦ θεμιτοῦ τῆς χρήσεως τοῦ καφφέ, δὲν ηὐχαρίστησε δὲ καὶ τοὺς πολεμίους τοῦ καφφέ, διότι ἦτο πολὺ ἀόριστος καὶ δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ ῥητοῦ κειμένου τοῦ Ἱεροῦ Νόμου. Ἄλλως τε καὶ ὁ καφφὲς, ἵνα χρησιμοποιηθῆ ὡς ἀφέψημα ἢ καὶ ἐγχυμα, ἀπλῶς ἐφρύγεται (ἐκαβουρντίζεται) καὶ δὲν ἀπνηθρακοῦτο.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ὁ φετβᾶς δὲν ἐπεκθράβη διὰ Σουλτανικοῦ Ἰραδέ.

Ἡ συζήτησις λοιπὸν περὶ τοῦ θεμιτοῦ ἢ μὴ τῆς χρήσεως τοῦ καφφέ ἐπὶ πολὺ ἐξηκολούθει καὶ ὤξυνετο, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τὰ καφφενεῖα ἐπολλαπλασιάζοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάν Μουράτ τοῦ Γ' ἠριθμοῦντο εἰς ἑξακόσια.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου τούτου ἐπεκράτησε ἡ γνώμη τῶν Οὐλεμᾶ ἐκείνων, τῶν κηρυχθέντων ἐναντίον τῆς χρήσεως τοῦ καφφέ, σύμφωνα δὲ μετὰ τὴν γνώμην ταύτην διὰ Σουλτανικοῦ Ἰραδὲ ἐκλείσθησαν ὅλα τὰ καφφενεῖα. Τὸ τοιοῦτον ἐξῆψε τὰ πνεύματα τῶν συνειθισμένων πλέον εἰς τὴν καφφεποσίαν καὶ ἡ συζήτησις ἐπανήρχισε μετὰ περισσοτέρας ζέσεως καὶ πάθους. Ἐκατέρωθεν ὑπεστηρίχθη τὸ θέμα μετὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων.

Ὁ τότε Μουφτής Κωνσταντινουπόλεως Μπυστάν Ζαδὲ Μεχμέτ Ἐφέντη ἐξέδωκε νέον φετῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ χρῆσις τοῦ καφφέ κατ' οὐδὲν ἀντίκειται πρὸς τὸν Ἱερὸν Νόμον, ἀλλ' οὔτε καὶ συνιστᾶται ἰδιαιτέρως παρ' αὐτοῦ, ἐπομένως ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν πρᾶξιν ἀδιάφορον, δηλαδὴ οὔτε καλὴν ἀλλ' οὔτε καὶ ἰδιαιτέρως κακὴν, ἄρα ἀφίεται εἰς τὴν ἐλευθέραν θέλησιν παντός Μουσουλμάνου νὰ κάμῃ ἢ μὴ χρῆσιν τοῦ καφφέ, χωρὶς ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης νὰ θεωρῆται ὅτι πράττει πρᾶξιν θεάρεστον ἢ ὅτι ἁμαρτάνει.

Συνεπεῖα τοῦ φετῶ τούτου ἐξεδόθη νέος Σουλτανικὸς Ἰραδὲς, ἐπιτρέπων τὸ ἄνοιγμα τῶν καφφενεῶν.

Φαίνεται ὁμως καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν εἰσέτι αἱ περὶ καφφέ συζητήσεις μεταξὺ τῶν Οὐλεμᾶ, εὐρίσκομεν δὲ νέαν ἀπαγορευτικὴν τοῦ καφφέ διατάξιν τοῦ Σουλτάν Μουράτ Δ'. Αἱ συζητήσεις κατέπαυσαν πλέον ὀριστικῶς ἐπὶ Σουλτάν Ἰβραήμ Α', ὅστις διὰ Σουλτανικοῦ Ἰραδὲ ἐπέτρεψεν ἐκ νέου τὸ ἄνοιγμα τῶν καφφενεῶν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ καφφέ.

* * *

Τὰ αὐτὰ περίπου συνέβησαν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρῆσιν τοῦ καπνίσματος.

Ὡς γνωστόν, ὁ καπνὸς (νικοτιανή) εἰσῆχθη εἰς Εὐρώπην μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς.

Τῷ 1665 ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ Α' εἰσῆχθη τὸ κάπνισμα εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τὸ τοιοῦτον προὐκάλεσε πολλὰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν Οὐλεμᾶ περὶ τοῦ θεμιτοῦ ἢ μὴ τοῦ καπνίσματος, αἱ γνῶμαι δὲ καὶ πάλιν ἐδιχάσθησαν.

Ἐπὶ Σουλτάν Μουράτ Δ' συνέβαινον ἐν Κωνσταντινουπόλει πολὺλαι πυρκαϊαί, ὁ δὲ ὄχλος ἀπέδιδεν αὐτάς εἰς θεορηνίαν καὶ εἰς τοὺς καπνίζοντας. Ἐξεδόθη λοιπὸν Αὐτοκρατορικὸς Ἰραδὲς ἀπαγορεύων καὶ τιμωρῶν τὸ κάπνισμα, ὡς ἀντικείμενον εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον.

Μεθ' ὅλας ὁμως τὰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις τὸ κάπνισμα διεδίδετο καταπληκτικῶς μεταξὺ ὄλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας, ἐπὶ τέλους δὲ, ὅπως ἡ χρῆσις τοῦ καφφέ, οὕτω καὶ τὸ καπνίζειν ἐχαρα-

κτηρίσθη νομικῶς ὡς ἀποτελοῦν πράξιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὸν Ἱερὸν Νόμον, οὔτε καλὴν δηλαδὴ ἀλλ' οὔτε καὶ κακὴν, ἢ χρῆσις δὲ τοῦ καπνίσματος ἀφέθη εἰς τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τῶν Μουσουλμάνων.

[Ἐν Σμύρῃ, Μάιος τοῦ 1911]

Ν. Π. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Η ΑΓΝΩΡΙΣΤΗ

[Ἐκ τῶν τοῦ Σολωμοῦ]

[Σχεδ. Γ. Ἰακωβίδου]

ΠΟῖΑ εἶν' ἐκείνη
ποῦ κατεβαίνει
ἀσπροεντυμένη
ὄχ τὸ βουνό;

Τώρα ποῦ τούτη
ἢ κόρη φαίνεται,
τὸ χόρτο γένεται
ἄνθι ἀπαλό·

Κ' εὐθὺς ἀνοίγει
τὰ ὠραῖα τὸν κάλλη,
καὶ τὸ κεφάλι
συγχοκινεῖ·

Κ' ἐρωτεμένο,
νὰ μὴ τὸ ἀφήση,
νὰ τὸ πατήση,
παρακαλεῖ.

Κόκκινα κι' ὄμορφα
ἔχει τὰ χεῖλα,
ὡσὰν τὰ φύλλα
τῆς ῥοδοαρῆας.